

TOPIARIUS 2 (3)/2016

STUDIA KRAJOBRAZOWE

WYDAWCA:

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Biologiczno-Rolniczy
Zakład Architektury Krajobrazu
ul. Ćwiklińskiej 1A, 35-601 Rzeszów
serwis internetowy czasopisma: www.topiarius.ur.edu.pl
kontakt: topiarius.redakcja@ur.edu.pl

REDAKTOR NACZELNY:

dr hab. inż. arch. Piotr Patoczka, prof. UR

REDAKCJA:

dr inż. arch. kraj. Agata Gajdek, dr Piotr Kołodziejczyk
dr inż. arch. Anna Sołtysik, mgr inż. arch. kraj. Agnieszka Wójcik

RADA NAUKOWA:

prof. dr hab. inż. arch. Aleksander Böhm, prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Kadłuczka
dr hab. inż. Zbigniew Czerniakowski, dr hab. inż. arch. Mykoła Bewz
dr hab. inż. arch. Piotr Patoczka

RECENZENCI TOMU:

prof. dr arch. Jurij Kryvoruchko, prof. dr hab. Jakub A. Lewicki, dr hab. inż. Lech Lichołai, prof.
PRZ, dr hab. Piotr Urbański, prof. nadzw., dr hab. Ewa Trzaskowska, dr inż. arch. Marta Akincza,
dr Tomasz Olbrycht, dr Michał Rut, dr inż. arch. Michał Uruszczak

KOREKTA:

Ryszard Żelazny

TŁUMACZENIA STRESZCZEŃ:

autorzy tekstów

SKŁAD I PROJEKT OKŁADKI:

Anna Sołtysik, na okładce wykorzystano rysunek Piotra Patoczki

Czasopismo TOPIARIUS. Studia Krajobrazowe to recenzowane czasopismo naukowe, którego podstawową wersją jest wersja papierowa.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Czasopismo, ani żaden jego fragment, nie może być drukowane ani reprodukowane bez pisemnej zgody wydawcy.

All rights reserved. No part of this publication may be printed or reproduced without permission in writing from the publisher.

ISSN 2449-9595

WYDAWCA WYKONAWCZY:

Wydawnictwo AMELIA Aneta Siewiorek
ul. dr J. Tkaczowa 186, 36-040 Boguchwała
tel. 17 853 40 23, tel. komórkowy 600 232 402
www.wydawnictwoamelia.pl
e-mail: wydawnictwoamelia@go2.pl

Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Biologiczno-Rolniczy
Zakład Architektury Krajobrazu

TOPIARIUS
Studia Krajobrazowe

Rzeszów 2016

SPIS TREŚCI

Piotr Patoczka <i>Od redakcji</i>	7
--------------------------------------	---

KRAJOBRAZY DALEKIE I BLISKIE

Jan Kurek <i>Krajobrazy kulturowe Karelii</i>	11
--	----

Piotr Patoczka <i>Uwagi o architekturze w Gorlicach</i>	23
--	----

CZŁOWIEK I KRAJOBRAZ

Agata Gajdek, Agnieszka Wójcik <i>Zespoły dworsko-parkowe po 1945 roku. Wpływ zmian społeczno-gospodarczych na kompozycję parku na Zalesiu</i>	51
---	----

Wojciech Hawrot <i>Zmiany atrakcyjności krajobrazu Gór i Pogórza Kaczawskiego wzdłuż Doliny Kaczawy</i>	66
--	----

Zbigniew Mirek <i>Co krajobraz mówi o nas, o człowieku</i>	81
---	----

RECENZJE

Anna Sołtysik <i>Stan zachowania świeckiego budownictwa drewnianego w województwie podkarpackim</i>	89
--	----

VARIA

Henryk Welc <i>Tam gdzie rosły drzewa i krzewy, czyli 800 lat Opola – bo pamięć jest najważniejsza</i>	95
---	----

VARIA

**TAM GDZIE ROSŁY DRZEWA I KRZEWY, CZYLI 800 LAT OPOŁA
– BO PAMIĘĆ JEST NAJWAŻNIEJSZA**

WHERE THE TREES AND BUSHES WERE GROWING, THE 800th
ANNIVERSARY OF OPOLE – THE COLLECTIVE MEMORY IS ESSENTIAL

Henryk Welc¹
zawelc@interia.pl

Kształtowanie świadomości historycznej wśród lokalnych społeczności, to upowszechnianie wiedzy o ważnych wydarzeniach historycznych w okolicy, jak również pamięć o ludziach, którzy żyli na tym terenie, wpływając na dzisiejszy obraz regionu.

Jedną z największych inicjatyw społeczno-kulturalnych w Polsce w 2017 roku będą obchody związane z 800-leciem lokacji miasta Opola. Jest ono swoistym fenomenem w Polsce, ponieważ niemal zawsze (z przerwą w latach 1945-1950, gdy było tylko miastem powiatowym) stanowiło stolicę jakiegoś bytu administracyjnego, co oczywiście sprzyjało jego rozwojowi.

Słowa kluczowe: Opole, edukacja historyczna, upowszechnianie wiedzy.

The way of forming the historical awareness among local communities is various. It is implemented by disseminating knowledge about important historical events in the region and the memory of people who lived in this area and had an impact on that region.

One of the biggest social-cultural initiative in Poland in 2017 will be the 800th anniversary of foundation of Opole. This city is a specific phenomenon because since its foundation it was always a capital of some administrative unit (with a short break between 1945-1950), which was beneficial for its development.

Keywords: Opole, historical education, knowledge dissemination.

¹ Absolwent historii Uniwersytetu Opolskiego. Popularyzator wiedzy historycznej wśród dzieci i młodzieży. Miłośnik średniowiecza i wszystkiego co z nim związane. Autor kilku publikacji na temat księcia Kazimierza I i księstwa opolskiego w XIII wieku. Rekonstruktor historyczny.

Polacy coraz bardziej interesują się historią, a także coraz chętniej biorą udział w obchodach ważnych wydarzeń związanych z przeszłością. Jednak zainteresowanie się tematyką historyczną często nie jest związane z konkretną wiedzą. Jak wynika z badań CBOS-u, opracowanych w kwietniu 2016 roku, na przestrzeni ostatnich trzydziestu lat, wiedza Polaków dotycząca dat najważniejszych wydarzeń z historii Polski, wyraźnie zmalała. Dzieje się tak, pomimo iż trzy czwarte Polaków deklaruje swoje zainteresowanie historią jako średnie, duże, lub bardzo duże, a niemal 90% uważa, że wiedza na temat przeszłości jest w dzisiejszych czasach potrzebna (Bożewicz, 2016).

Można się zastanawiać, w jaki sposób rozwijać prawdziwą, a nie tylko deklarowaną, świadomość historyczną, dotyczącą miejsca zamieszkania, całego regionu i Polski. Wydaje się, że są potrzebne do tego celu różnego typu działania realizowane różnymi metodami z wykorzystaniem także współczesnych mediów.

Dawna historia w mediach wirtualnych

Pierwszą inicjatywą związaną z obchodami nadania praw miejskich dla Opola, było założenie na portalu Facebook, strony promującej obchody rocznicy pod tytułem „800 lat Opola”². Internet jako jeden z najbardziej popularnych medium, jest użytkowany przez ludzi w różnym wieku, niezależnie od miejsca zamieszkania, pozycji materialnej, czy wykształcenia. Portal społecznościowy umożliwia nie tylko upowszechnianie informacji, ale także interakcje z osobami „odwiedzającymi” daną stronę i być może właśnie to zadecydowało o popularności strony „800 lat Opola”.

Najchętniej oglądaną zakładką strony jest kalendarium opolskie, prezentujące ważne wydarzenia z przeszłości. Znajdziemy tam typowo historyczne artykuły, takie jak biogramy książąt opolskich, ich żon, córek, matek, jak również najważniejsze epizody z ich życia. Oprócz wydarzeń typowo historycznych publikowane są tam również najważniejsze procesy sądowe oraz liczne informacje o wydarzeniach sportowych z przeszłości. Wiadomości podane są w sposób przystępny dla różnych grup wiekowych, odbiorcom zainteresowanym historią Opola. Strona jest również miejscem do dyskusji i konfrontacji poglądów reprezentowanych przez osoby pochodzące z różnych stron Polski, zainteresowanych wspólną wymianą zdań. O popularności strony świadczy ilość odwiedzin, „polubień” i komentarzy pod każdym z zamieszczonych postów.

Aby uatrakcyjnić ofertę strony, co kilka dni, jest organizowany turniej wiedzy z nagrodami. Są nimi gadżety, takie jak kubki, koszulki z pieczęciami książąt opolskich i logiem „800 lat Opola”. Mimo iż nie są one prawdziwym źródłem wiedzy historycznej, to mogą być czymś, co spowoduje wzrost zainteresowania historią miasta.

Tradycyjne media a upowszechnianie wiedzy historycznej

Inną inicjatywą związaną z obchodami 800-lecia Opola jest seria artykułów związanych z jubileuszem lokacji miasta, które są publikowane we wszystkich lokalnych pismach. W artykułach głos zabierają największe autorytety naukowe związane z Opolem, wywodzące się ze środowisk akademickich, naukowych, popularyzatorskich jak i samorządowych. Prym wiedzie największy dziennik na Opolszczyźnie, Nowa Trybuna Opolska, wpisując się tym samym w promocję obchodów 800-lecia Opola. Na łamach dziennika, podobnie jak na Facebooku, publikowane są wywiady z historykami, ludźmi tworzącymi

² <https://www.facebook.com/800latopola/?fref=ts> (data dostępu: 4.11.2016)

współczesny obraz miasta, decydującymi o jego obliczu, wyglądzie, jak również z ludźmi kultury, teatru czy nauki.

Publikacją nieco odmienną w formie, był artykuł pod tytułem „*Tam, gdzie rosły drzewa*”, który ukazał się na łamach miesięcznika „Opole i kropka”. W artykule tym dziennikarz zainscenizował wywiad z księciem Kazimierzem. Założyciel miasta odpowiedział na szereg istotnych pytań odnośnie jego udziału w wyprawie krzyżowej, zmian architektonicznych w mieście, budowy murowanego zamku, inwestycji gospodarczych, a nawet okoliczności poznania późniejszej żony Violi. Warto przecież pamiętać, że ta niezwykła para wydała na świat czworo dzieci. Jedną z ich córek była Eufrozyna, małżonka Kazimierza I kujawskiego, a po jego śmierci Mściwoja II, matka Władysława I Łokietka, późniejszego króla Polski.

Interesująca wydaje się również cykliczna audycja radiowa pod tytułem „*Od Piasta do miasta*”, nadawana na antenie Radia Doxa. Zaproszeni do studia goście (nauczyciele akademicki, rekonstruktorzy historyczni) odtwarzają historię powstania miasta. Audycja jest realizowana pod patronatem Urzędu Miasta Opola. Pomysłodawcy tego projektu twierdzą, że jest ona prowadzona „nieco poważnie i nieco żartobliwie”. Każda z godzinnych audycji to dla słuchaczy źródło ciekawych i fachowych informacji dotyczących historii regionu.

Inauguracja obchodów – Viola pod rękę z Kazimierzem

1 października 2016 roku na opolskim rynku, odbyła się oficjalna inauguracja obchodów związanych z 800-leciem Opola. Rozpoczął ją uroczysty wjazd księcia Kazimierza I opolskiego konno na opolski rynek. Księżciu, założycielowi miasta, towarzyszyła małżonka Viola oraz cała świta przyboczna, przede wszystkim rycerze. Orszak tworzyli członkowie grupy rekonstrukcyjnej Wiwern z Opola. Po przybyciu księcia do miasta i zajęciu miejsca w łożu książęcej, jeden z jego urzędników przeczytał akt lokacji miasta, którego inicjatorem był właśnie książę Kazimierz (Ryc. 1, 2).

Ryc.1.
Michał Smoliński jako książę opolski Kazimierz I (fot. H. Niestrój, 2016).
Fig.1.
Michał Smoliński as the prince opolski Kazimierz I (photo by H. Niestrój, 2016).

Co ważne, akt lokacji miasta nie zachował się do naszych czasów, ponieważ książę takiego nie wydał. Zgodnie z tradycją, swoją wolę lokacji Opola ogłosił na wiecu. Książę uważał, że słowo wypowiedziane przez władcę jest ważniejsze niż przekazane na pergaminie. Taki sposób wyrażania woli był również świadectwem zaufania społeczeństwa do władcy. Książę opolski nie widział konieczności odrębnego jej spisywania. Dlatego grupa historyków z Uniwersytetu Opolskiego, na podstawie aktów lokacji innych miast, podjęła się próby odtworzenia dokumentu opatrzonego zrekonstruowaną pieczęcią.

Wydarzeniem szczególnie symbolicznym było spotkanie założyciela miasta z jego obecnym gospodarzem, prezydentem Opola Arkadiuszem Wiśniewskim.

Ryc.2.

Akt lokacyjny odczytywany przez jednego z rekonstruktorów historycznych (fot. H. Niestrój, 2016).

Fig.2.

The foundation charter read out by one of the reconstructors (photo by H. Niestrój, 2016).

Pieczęcie ojca miasta

Według uczestników inauguracji obchodów 800-lecia lokacji miasta Opola, jej główną atrakcją była wystawa oryginalnych dokumentów i pieczęci księcia Kazimierza prezentowana w Archiwum Państwowym w Opolu. Niewielkie pomieszczenie, w którym pokazano unikalne w skali kraju XIII-wieczne dokumenty, nie było początkowo w stanie pomieścić wszystkich osób zainteresowanych obejrzeniem historycznych eksponatów. Pomiędzy pieczęciami była m.in. pieczęć przedstawiająca księcia na koniu, ubranego w kolczugę, na którą narzucona jest tunika. W prawej dłoni trzyma uniesiony do ciosu miecz, ostrzem skierowany ku górze. W lewej ręce przed piersiami trzyma wczesnogotycką tarczę, na której widnieje górnośląski orzeł zwrócony heraldycznie w prawą stronę. Na głowie księcia znajduje się kolczy kaptur. Średnica pieczęci wynosi ok. 72 mm, a średnica wizerunku ok. 62 mm. Wielu odwiedzających z nieukrywaną ciekawością przyglądało się tym namacalnym śladom naszej przeszłości. W archiwum prezentowany był także odczytany wcześniej akt lokacji miasta z 1217 roku, opatrzonego pieczęcią zrekonstruowaną współcześnie przez historyka.

Wyjątkowe urodziny potrwają cały rok³

Niezwykle istotnym w tym miejscu jest zaznaczenie, że obchody 800-lecia Opola mają nie tylko oprawę historyczną. To ciąg wielu atrakcji, jakie miasto przygotowało na tą wyjątkową rocznicę. Uzupełnieniem jest szereg imprez kulturalnych oraz edukacyjnych.

³ Szczegółowe informacje na stronie: www.opole800.pl.

Poniżej w chronologicznym porządku przedstawiono wydarzenia związane z obchodami 800-lecia lokacji Opola.

1. Sylwester 2016/2017: koncert znanej gwiazdy polskiej sceny muzycznej.
2. Nowe obiekty architektoniczne: makieta Ostrówka – odlew makiety posadowiony w pobliżu wieży piastowskiej; pomnik Kazimierza I opolskiego – zlokalizowany w pobliżu Ratusza.
3. Luty – wrzesień: 8 koncertów na osiem wieków (koncerty muzyki z różnych epok historycznych w wyjątkowych miejscach).
4. Luty: jubileuszowy bal charytatywny z udziałem 350 gości pod patronatem prezydenta Opola – wręczenie nagród - statuetek dla wybitnych opolan.
5. Luty: Otwarcie hali sportowej Okrągłak (wydarzenie muzyczno-sportowe).
6. Marzec: Międzynarodowa konferencja naukowa (motyw przewodni: „Praca, Nauka, Cnota”; 40 uznanych naukowców z kraju i zagranicy; prezentacja historii i wielokulturowości Opola oraz najważniejszych postaci związanych z miastem).
7. Kwiecień: Święto Wojciechowe (Święto Patrona Opola połączone z Wielkim Jarmarkiem Historycznym; spektakl plenerowy o św. Wojciechu; spotkania ze znanymi Wojciechami; Ogólnopolski Zjazd Wojciechów)
8. Maj – sierpień: Otwarcie wieży ratuszowej dla zwiedzających.
9. Maj: Międzynarodowy Turniej Rycerski i inscenizacja historyczna (zjazd rycerstwa z całej Europy; prezentacja rzemiosła średniowiecznego; inscenizacja bitwy pod Opolem z 1241 roku).
10. Maj: Specjalny koncert jubileuszowy (wyjątkowy koncert z okazji 800-lecia Opola; muzyka jazzowa i popularna w wykonaniu wybitnych artystów; prezentacja utworu dedykowanego Opolu).
11. Czerwiec: Koncert gwiazdy międzynarodowej z udziałem kilkudziesięciu tysięcy widzów.
12. Lipiec: Święto rzeki, widowisko plenerowe (wydarzenie łączące teatr, taniec, światło i muzykę; spektakl nawiązujący do historii miasta z uniwersalnym przesłaniem; wykorzystanie nowoczesnych technologii, w tym wiedomapping na elewacji jednego z budynków miejskich).
13. Lipiec: Fiesta balonowa, zawody sportowe (udział kilkudziesięciu ekip z kraju i zagranicy; przeloty nad Opolem; koncerty towarzyszące).
14. Sierpień: Motoryzacyjne show z udziałem znanych kierowców.
15. Wrzesień: Parada historyczna, jarmark franciszkański (parada historyczna z udziałem dzielnic, organizacji pozarządowych, uczelni i szkół, artystów i sportowców; Jarmark Franciszkański produktów regionalnych i rękodzieła artystycznego; prezentacja miast partnerskich Opola).
16. Październik: Festiwal muzyki klubowej i elektronicznej – targi fonograficzne (wydarzenie z muzyką klubową na żywo; specjalna scenografia i pokaz laserowy; ogólnopolskie targi fonograficzne, w tym giełda płyt winylowych).
17. Sylwester 2017/2018.

Bibliografia

- Bożewicz, M. (oprac.) (2016). *Świadomość historyczna Polaków*. Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_068_16.PDF (data dostępu 31.10.2016).
- www.facebook.com/800latopola/?fref=ts. (data dostępu 04.11.2016)
- www.opole800.pl. (data dostępu 04.11.2016)